

UPRAVA I UREDNIŠTVO: ZAGREB, ILICA BROJ 31 III. KAT.
 RUKOPISI SE NE VRAĆAJU.

PRETPLATA: GODIŠNJE K 32—, POLUGOD. K 16—, ČETVRTGOD
 K 8— POJEDINI BR. 1 K. IZLAZI TRI PUT MJESEČNO.

Solidarnost u nesreći.

Jevrejskom četvrti istočne Evrope prolazi opet smrt, užas, strah i trepet. Pljačka i palež na dnevnom su redu. Batinjanje zlostavljanje i robljenje, pojave su, koje se gotovo udomiše u jevrejskom getu i dvadesetoga vijeka. Već kroz mjesec bijesni bijesnili, od nesavjesnog movinstva podstrekavano i razjareno, a od oblasti tolerirano, mase protiv Jevreja. Nevina jevrejska krv potekla je i opet upravo potocima. Kao neki val širio se pogrom po cijeloj Poljskoj, Litavskoj, Galiciji, zahvatio i Ukrajinu, pa i Rusiju. Gdje i kad će se zaustaviti, još i danas ne znamo. Mi uopće o svemu tome malo znademo. Državne vlasti dotičnih zemalja nastoje svagdje, da zataje ove nemile događaje, u času, kad sve govori o slobodi čovječanstva i o svetosti prava na život naroda i pojedinca. Ta možda bi se ipak mogla i stara Evropa još jednom osoviti i zauzeti neko doista čovječansko stajalište prema tim brutalnostima? Cenzura je s toga stroga, a osobito židovske novine ne smiju o tim događajima pisati. No kratki brzogjavi, što ipak prodiru do nas, a osobito izvještaji putnika iz tih krajeva, dostatni su, da možemo shvatiti, što se tamo na istoku događa s braćom našom. Prema svim vijestima, koje smo dosad mogli dobiti, nadilaze pogromi, zadnjih mjeseca sve, što smo do danas o tim strašnim događajima od prije znali. Grozote, počinjene na mirnom jevrejskom pučanstvu, premašuje svaku mjeru i ne daju se opisati.

Duboka bol i teška žalost zahvatila je svako židovsko srce, kamo je doprla crna vijest o groznim pokoljima i nedjeljima, koja su počinjena na našem narodu. Rabini istočne Evrope odredili su u znak opće žalosti i tuge nad narodnom nesrećom dan 20. sivana (18. lipnja) kao žalobni dan, koji je ujedno i post. Obratili su se i na druge jevrejske općine preko Švicarske, da bi i one u znak solidarnosti proglasile taj dan kao dan opće jevrejske korote. Savez jevrejskih općina u Švicarskoj odmah je prihvatio prijedlog i odredio sa svoje strane, da se dvadesetog sivana u svim sinagogama služe žalobne službe za poginule žrtve pogroma. Vjerojatno će i u drugim zemljama taj dan biti odredjen danom narodne žalosti, pa da će tako Jevreji cijeloga svijeta manifestirati svoju solidarnost.

U nas jedva da se i bilježe te grozote.

Istorija Jevreja onamo od doba ustanaka u Palestini protiv rimskoga gospodstva ne bilježi tako strašnih pokolja i uništavanja židovskoga dobra. Čovjek se očajavajući pita, je li to možda zadnje grozno naprezanje sve surovosti, svih zločinačkih instinkta prije nego dođe doba moralnog prevrata čovječanstva. U isti mah ruši mu se vjera, da je civilizacija isto doprinjela unutaranjem usavršavanju čovječanstva. Zapadne su revolucije, najpače francuske, bile u znaku borbe za prava čovjekova. A koliko li nečovječtva doniješe revolucije, koje se odigraše na svršetku najgroznijeg rata! Ne samo pogromi, već i način, kako se na njih reaguje, mogu se uzeti mjerilom moralnih energija evropskih naroda. Sve radi na riješavanju jevrejskoga pitanja. I dok od naroda anglosaskih dolazi kanda pozitivno riješenje jevrejskog pitanja, na istoku vrijedi, pored slomljena carizma, recept Pobjedonošćeva, po kome jevrejsko pitanje ima da se riješi tako, da će se trećina Jevreja poklati, trećina prisiliti na seobu, a trećina će iščeznuti kao Židovi. U pogledu ove potonje trećine, račun ne će stajati, ali kao da će se obistinuti riječ velikoga krvnika u pogledu prvih dviju trećina.

Val pogroma, koji su zaigrali krvavi vrtlog na istoku, širi se i dalje, i ako se smiruje što više dopire do zapada. Danas mi i te kako osjećamo ciničku laž velikih slobodnjačkih krilatice, kojima se prikriva krutost nesnošljivosti i mržnje, najpače prema Jevrejima. Ondje na istoku brutalnost je iskrena i naziva se svojim pravim imenom. Drugdje nije toliko brutalan, ali zadaje bezbroj uboda i udaraca. I što teorija, ideologija, gesta i fraza nema odvažnosti da izrekne, to izriču čini jasnoćom te ne može jasnija da bude. Osjećaj građana, ljudi druge i još niže klase u nama ne će da prestaje, brinu se drugi da gorak i živ zadaje dušama bezbroj muka.

Na to mnogi Jevreji ne umiju drukčije da odgovore, već prihvatom trećeg dijela Pobjedonošćevlja recepta: raščlaniti se, atomizovati se, nestajati. I sami sebe, jer besvijesno u njima živi ipak veza s prošlosti njihova naroda, hotice ili nehotice obmanjuju ne videći, kako jevrejstvu spremaju mrtvu sadašnjost, besponosnu i besbudućnosnu. Pa još uza to ti ljudi na putu k mrtvili podržavaju fikciju te imaju pravo, da se zovu predstavnicima jevrejstva. Možemo podnijeti zla, što se na nas svaljuju, i mržnja se odbija od nas. Zapeći

nas u dno duše mora ipak prezir, što ga navlače na nas oni, koji se svojom bezpomošnom manijom transformiranja i pritaživanja izlažu preziru samosvijesnih ljudi, preziru, koji se po njima prenaša i na ostale Jevreje. Tragika je u tome, da uz mržnju spolja mora da teglimo sa sobom izopačeni moral helotstva, rođen pod udarcima u getu, kojega se ne otresoše baš oni, koji nestropljivo trzaju veze što ih vežu s jevrejstvom.

Dospjeli smo dotle, da su obamrli i čuvstva solidarnosti u nesreći u jednome dijelu naših Jevreja. I to u času, kad je malne cijelom jevrejstvu došlo doba afirmacije jevrejstva, afirmacije činom!

Lažu vam usnice, ako uopće još mole, kad mrmore molitve u hramu, koji govore riječ živoga jevrejstva, jevrejstva s nikad ne umrlim čežnjama, onoga jevrejstva što je pored relativnoga života svagdašnjega dana živjelo i apsolutnim životom u idejama čina, jednovitosti i budućnosti.

I tu laž, koju teglimo sa sobom s onima, koji su još dio našega naroda, pa ma ne htjeli to ni oni ni mi, valja da iskorijenimo.

Naša solidarnost u nesreći neka nam bude polugom za solidarnost izbavljenja Jevreja, fizičko i moralno: činom, jednovitošću i budućnošću!

Kako ćemo stvoriti u Palestini židovsku većinu.

Piše dr. Arthur Rupp in.

I.

Potrebiti broj.

Da Palestina postane narodnom domaćinom za židovski narod, potrebno je, da Židovi ondje što brže sačinjavaju većinu pučanstva. Palestinu nastava sad uz 90.000 Židova, nežidovsko pučanstvo od cca 800.000 duša. Dojako bio je naravni porast ovog nežidovskog pučanstva usprkos velikog broja rođenja uslijed velikog pomora dojenčadi vrlo malen. Ako će se i u buduće uslijed poboljšanih higijeničkih uredaba, koje ima da donese u čitavu zemlju židovska kolonizacija, pomor dojenčadi smanjiti, to ipak ne će ovo smanjenje nastupiti naglo, nego samo postepeno. Ne može se pretpostaviti, da će naravni porast godišnje premašiti 1%, tako da bi od prilike 25 godina trajalo, dok nežidovsko pučanstvo postigne 1 milijun. Značno povećanje nežidovskog pučanstva uslijed doseljenja nije vjerojatno. Stanovnici su-

sjednih područja Palestine, poglavito Libanona i sjeverne Sirije, pretrpjeli su za vrijeme rata na bojnopolju uslijed gladi i pošasti velikih gubitaka. Tako je navodno osobito teško nastradalo pučanstvo Libanona, koje najviše naginje iseljenju, za vrijeme rata od 400.000 duša smanjeno na 250.000 duša, te na decenije ne će imati iseljenika. K tome pridolazi još, da će vjerojatna mogućnost iskorišćavanja Mesopotamije uslijed velikih Wilcockovih projekata za natapanje, ovu zemlju, koja je sad tako reći bez stanovnika i u kojoj se može natapano zemljište nabaviti uz vrlo niske cijene, učiniti useljeničkim područjem prvoga reda. Palestina se ne će već uslijed skuplje zemlje i uslijed mnogo većih tehničkih poteškoća natapanja — moći mjeriti sa Mezopotamijom kao useljeničkom zemljom za gospodarske useljenike sa istoka. Pod tim okolnostima jedva će se povećati useljivanjem broj nežidovskog pučanstva Palestine i mi ćemo moći polaziti sa stanovišta, da slijedećih 20—30 godina nežidovsko pučanstvo ne će nadmašiti 1 milijun. Želimo li dakle da imamo u zemlji židovsku većinu, to moramo broj Židova u Palestini što brže povisiti na više od jednog milijuna. Naravno je, da se tu ne će raditi o tome, da se ono pučanstvo onamo samo prolazno smjesti i možda po Židovima ostaloga svijeta potporama uzdržava, nego da mu se pružaju takovi gospodarski uvjeti, da sebi može trajno svojim radom osigurati egzistenciju.

II.

Mogućnost opstanka.

Hoćemo li ispitati, koja zanimanja mogu Židovima u Palestini u budućnosti pružati mogućnost egzistencije, to nailazimo kod toga na poteškoću, da je ekonomski razvitak Palestine prije rata bio vrlo neznan, da su Židovi u vrlo malo zanimanja djelovali i da mi dakle, ako hoćemo izgraditi ekonomsku budućnost, nemamo mogućnosti, da se oslonimo na sigurna iskustva prošlosti. Samo ukoliko dolazi gospodarstvo u obzir, stupamo donekle na čvrsto tlo. Naprotiv tomu je pitanje, da li

i koje industrije će u Palestini imati životne snage, još jako neizvjesno. Potrebno je stoga, da prikazem pojedine grane narodnog gospodarstva i njihovu važnost za gospodarsko fundiranje budućeg židovskog stanovništva.

1. Poljoprivreda.

Nije tek puki slučaj, da su prvi židovski pioniri, koji su prije ljudskog jednog vijeka pošli da nastanjuju Palestinu, svi bez iznimke postali zemljoradnici. Kao što je već godine 1861. jedan od prvih propagatora cijonske ideje, Hirsch Kalischer, u svojoj knjizi »Drišat Cijon« preporučio poljoprivredu kao glavni rad novih emigranata, tako isto vjerovala 20 godina kasnije prvi pioniri, da samo povratkom k poljoprivredi možemo postići obnovljenje cijelog židovskog života. Bili su osvjedočeni, da samo poljoprivredni rad može popraviti štete dugog galutskog života te na temelju novih gospodarskih odnosa omogućiti tjelesnu i duševnu regeneraciju. Poljoprivreda je dakle stavljena na prvo mjesto, jer se od nje očekivalo tjelesno ozdravljenje i odvraćanje od kramarskog duha.

Ali pored tih, više na čuvstvu baziranih, imamo i vrlo stvarnih gospodarskih razloga, koji nam predočuju, da je bez pretežite poljoprivredne kolonizacije nemoguća tvorba židovsko-narodne zajednice. Samo poljoprivrednim naseobinama mogu Židovi da uhvate čvrstu vezu sa zemljom i dati joj židovsko obilježje. To je upravo i prednost poljoprivrede, da treba mnogo prostora i da obuhvaća cijelu zemlju, dok naprotiv industrija malo prostora treba i obično traži malo napućena mjesta. Bez velike i široke poljoprivredne baze kolonizacije došli bi samo do židovskih enklava u jednoj arapskoj Palestini, ali nikad ne bi došli do jedne židovske Palestine.

Drugi važni razlog za potrebu široke poljoprivredne podloge kolonizacije postati će jasnim, nakon slijedećih izvoda:

Po svojoj dosadašnjoj razdiobi zvanja, prema kojoj većina sviju židovskih privrednika sačinjavaju trgovci, ne mogu

Židovi nikada među se kao zatvorena masa živjeti, već samo raštrkani kao mali minoritet među ogromnom većinom nežidova, jer svaki trgovac treba pored sebe mnogo veći broj osoba, koje nijesu trgovci, već producenti, čije gospodarske i industrijalne produkte on prodaje i čije potrebe kao konzumente on podmiruje. Internacionalna međutrgovina pruža doduše mogućnost da prodamo i produkte dalekih zemalja, a ne samo one iz vlastite zemlje. Ali ako i apstrahiramo od toga, da Palestina do sada uopće ne učestvuje u internacionalnoj međutrgovini jer leži postrance od dosadašnjih velikih prometnih cesta, pa i u budućnosti možda ne će učestvovati, to valja još napose upozoriti na to, da i kod onih naroda, koji se najviše bave internacionalnom trgovinom kao Holanđani i Englezi, da se i u njih tek 18.2% odnosno 15.9% sviju za privredu sposobnih bave trgovinom. U Njemačkoj iznosi taj procenat 12.4, u Austriji 8.8, u Italiji 7.4. Može se s toga tvrditi, da u židovskoj zajednici, koja hoće da ima zdravu podlogu, ne smije više od 10% svih za privredu sposobnih baviti se trgovinom. Računamo li dakle, da će druge manje grupe raznih zvanja (sluge, činovnici, liječnici, učitelji itd.) u budućoj židovskoj zajednici iznositi 10%, to će ostalih 80% za privredu sposobnih morati se baviti u dvijem najvećim kategorijama zvanja našime u poljoprivredi i industriji (veleindustrija i zanat). Od toga mora veći dio da se bavi poljoprivredom. I ako se kod naseljivanja Palestine mora odmah s početka gledati na to, da se industrija uvede, ipak nas uči iskustvo iz sviju zemalja, koje su u 19. stoljeću prošle proces industrijalizacije, da uvođenje industrije u čisto agrikalnoj zemlji kao što je Palestina, može samo polako napredovati, ako ju hoćemo čuvati od pogrešaka i neuspjeha. Ako bi držali, da je za židov. zajednicu u Palestini dopustivo zaposlivanje od najviše 30% sviju za privredu sposobnih u industriji, značilo bi to veći industrijalni razvitak, no što ga imaju Austrija, Italija i Ugarska, te bi

Židovska kultura u Španiji.

London. Dr. A. S. Yahuda, koji na sveučilištu u Madridu ima katedru za židovsku istoriju i literaturu, dao je jednome redaktoru »Jewish Chronicle« obavijesti o židovskoj kulturi u Španiji. Nakon što je pripovijedao, kako je izabran za profesora, čime je iza posljednjega židovskog profesora, astronoma 15. vijeka Abrahama Zacuta, nastavljena jevrejska nauka u sveučilištu, reče, da ima velik broj samih hrišćanskih djaka i studentkinja, koje drugovi zovu »las rabinas«, koje savršeno govore i znanstveno rade jevrejski. Ovi će studenti saradivati na novoj istoriji španskih Židova, za koje dr. Yahuda skuplja materijal. Toga materijala imade silno mnogo u javnim i privatnim arhivima, u bibliotekama erkava i u parohijanskim registrima, koji još nisu pristupačni. Ispitao je već važne dokumente u Barceloni, Saragosi, Toledu i drugim gradovima. U mnogim gradovima ostadoše lijepi ostanci prijašnjih doba Židova u Španiji. Ceste i zgrade ostadoše netaknute do danas. Ima na primjer mnogih lijepih palača, koje su pripadale bogatim Židovima prije 1492. Znamenite su dvije lijepe sinagoge u To-

ledu sa svojim jevrejskim napisima. U Kordovi ima još velik dio starog židovskog kvartira i umiljata mala sinagoga s napisima naokolo zgrade, koja leži u ulici, koja se zove Calle Maimonide. U Sevilli su 4 crkve, koje su nekoć bile sinagoge. Jedna od najljepših židovskih četvrti jest u Geroni, domovini Nahmanida. Sagradjena je u lijepom gotskom stilu. U Saragosi su sve ulice stare židovske četvrti dobro ušćuvane s kućama bogatih Židova. Druga stara židovska četvrt je u Pontevedri, za koju se drži, da je onaj grad, u kome su obitavali jevrejski predji Cristofora Colomba. Na tisuće španskih obitelji još nose jevrejska imena i znadu, da su potomeci Židova. I mnogi su članovi španskoga plemstva jevrejskog podrijetla, ma da su fanatički katolici. Neobična je pojava, da se židovski tip sačuvaio začudnom čistoćom u onim dijelovima Španije, gdje su bile mnogo općine, naročito u Andaluziji i u Kataloniji. Nikad nijesam vidio u Evropi tako lijepih jevrejskih tipova žena sjajnih očiju, prirodjene elegancije, gipkosti i dostojanstva kao u Sevilli i Granadi.

Pred 60 do 70 godina nije bilo Židova u Španiji. Oko 1860. za doba maročkog rata, smjestilo se nekoliko židovskih poro-

dica u Sevilli, stvorilo tamo malu općinu sa sinagogom. To je bila prva općina iza izгона. Na žalost za posljednjeg se rata mnogo od ovih obitelji vratiše u Marokote se židovski život u Sevilli povremeno prekinuo. Madrid ima malu općinu s vrlo umiljatom sinagogom osnovanom početkom 1918. Brojnija je kolonija u Barceloni za koju se čini, da će postati najvažnija u Španiji.

U glavnome je javno mišljenje u Španiji sklonu cijonističkoj stvari. U Madridu ima cijonističko društvo, a veće društvo osnovat će doskora u Barceloni. Sva ta društva u Španiji i Maroku čine cijonističku federaciju hispano-maročku. Židovi u Španiji imali su sreću, da je za vrijeme rata među njima boravio cijonistički vođa Dr. Max Norda. Mnogo je on patio u Španiji od progona njemačkih emisara i od nedostojnih napadaja franceske antisemitske štampe. Živio je skromnim životom, posvećujući se znanstvenome radu, koji je bio izvanredno obilan. Napisao je do sada tri velika djela među njima: »Biće civilizacije« i »Biološke osnovke moral«. Ovo će potonje djelo biti njegovo najvažnije. Sad piše knjigu o španskim slikarima.

gotovo odgovarala stupnju, što je zauzima Francuska i Holandija. Došli bismo time do rezultata, da se najmanje moraju 50% sviju za privredu sposobnih u židovskoj zajednici baviti poljoprivredom.

Daljnji jedan razlog za potrebu, da poljoprivreda stoji na prvom mjestu u našem kolonizacijskom planu, bazira na iskustvu dosadašnje kolonizacije, da je poljoprivredna kolonizacija najsigurnija podloga i oslon za egzistenciju židovskog pučanstva u obližnjim gradovima.

Poljoprivrednu kolonizaciju baziramo poglavito na sadjenju i vrtljarstvu. Prije svega su židovski iseljenici za ovo mnogo podesniji, jer ne iziskuje tako težak tjelesni rad kao sijanje žitarica, nadalje je Palestina prema klimi i zemljištu svom mnogo više podesna za vrtljarstvo no za sijanje žitarica, konačno je rentabilitet kod žitarica još dvojbjen, dok je kod vrtljarstva dokazan u židovskim kolonijama. Moglo bi nastati pitanje, da li bi i onda bilo rentabilno vrtljarstvo, kad bi uslijed množenja nasada količina produkta znatno porasla i da li bi bila osigurana prodaja. Držimo, da možemo na to pitanje jasno odgovoriti poglavito radi toga, jer je uslijed novog željezničkog spoja Palestine s Egipatom i s Damask-Aleppom stvoreno je novo veliko tržište u ovim predjelima, kao što se to pokazalo već za vrijeme rata kod mandara. I stolno groždje i kajsije, koje su do sada bile upućene radi brzog kvarenja na lokalno tržište, moći će se sad lahko željezicom slati u Egipat i Siriju. U Egiptu bile su one i do sad već vrlo tražene, jer tamo ne uspjevaju ove vrste voća tako dobre cijene za mandule kao i do sad; drbru prodju zato, jer u Palestini mnogo ranije dozrijevaju no u sjevernoj Siriji. Nesigurno je, da li bi pri velikom rasprostranjenju nasada mandula postigli isto tako dobre ocjene za mandule kao i do sad; držimo, da je tu oprez na mjestu. Masline će naprotiv kod velikog potraživanja masti još dugo vremena ostati vrlo tražen predmet. I povrće naći će prodju i u samoj zemlji, a djelom (osobito rano povrće sa obalnih ravnicu i doline Jordana) u sjevernoj Siriji i u Evropi.

2. Trgovina, zanat i industrija za potrebu u samoj zemlji.

Pored poljoprivrede pruža se židovskim trgovcima mogućnost rada u nabavi i prodaji robe za židovsko pučanstvo. Isto tako moći će zanatlije (zidari, bravari, stolari, staklari itd.) i druge zanatlije za lokalnu potrebu (krojači, postolari, mesari, pekari, brijači, urari) naći sebi zarade. Naravno, da će zanatlije isto tako kao i trgovci poglavito morati se ograničiti na židovsku mušteriju, jer imade dovoljno vrsnih arapskih trgovaca i zanatlija, koji će namiriti potrebe arapskog pučanstva. Samo u vrlo maloj mjeri moći će Židovi računati na nežidovske mušterije u zanatima kao što su urari, zlatari, krojači, mehaničari i limari. Što se industrije tiče (ne eksportne, o kojoj ćemo poslije da govorimo), pruža se najveća mogućnost onim industrijama, koje se bave proizvodnjom živežnih namirnica iz sirovina zemlje (mliječni, tvornice ulja, konzerve, fabrike vina) ili one, koje produciraju druge stvari za zemaljsku potrebu, a čiji materijal se može u Palestini naći ili lako dobiti (fabrikacije cigalja, industrija cementa, strojenje koža, tkalnice, predionice vuna i tvornice pokućstva).

(Nastavit će se.)

Izborna reforma u zagrebačkoj Izr. bogoštovnoj općini.

Ima deset godina, što su mlađi i napredniji elementi uvidjeli, da je zastarjeli izborni red jedna opasnost za općinu zagrebačkih Židova i istaknuli zahtjev oko izborne reforme kao jedinog sredstva, da se probudi veći, židovskiji aktivitet u našoj općini. Izbori od g. 1913. vodili su se pod geslom izborne reforme. Pobjedili su — upravo radi postojećega izbornoga reda — stari. Dva, tri izabrana mlada člana predstojništva ne mogu dati nov život, nov pravac starom predstojništvu. Izbori u prosincu 1918. protekoše bez borbe na temelju kompromisa, koji je obećavao izbornu reformu. Godinu dana i više ovo predstojništvo ne učini ništa, da dođe do izborne reforme, pored požurivanja sa strane opozicije. Zadnjih mjeseci održana je jedna javna skupština, koja je tražila novi izborni red. Sakupljeno je preko 400 potpisa općinara-izbornika, a preko 150 potpisa općinara, kojima bi pripadalo izborno pravo, na rezoluciju, kojom se uz izraz nepovjerenja prema današnjem predstojništvu traži izborna reforma. A predstojništvo i bogoštovno vijeće zagrebačke bogoštovne općine zaključise prema predlogu većine upravnoga odbora, da se izborna reforma zabaci.

Kolikogod žalimo taj zaključak, jer smatramo još uvijek i više nego prije izbornu reformu životnim pitanjem za našu općinu, ipak nas kud i kamo više zabrinjuje i ogorčavaju pojave, koje su izbile prigodom rasprave toga predmeta, jer odavaju, da je neodgovornost u redovima naših »reprezentanata« mnogo općenitija i raširenija, nego se činilo.

Karakteristika današnjega izbornoga reda je u tome, da se izbornici dijele u 3 kurije, u prvu spadaju izbornici sa porezom preko K 150.—, u drugu sa porezom K 50—150, u treću sa porezom ispod K 50.—. Izborno pravo pripada samo muškarcima, koji plaćaju porez. Ova je grupacija sasvim slučajna i umjetna. Ova je prije nekoliko godina bilo u kurijama I. do III.: 50, 150 i 600 izbornika, danas imade u tim kurijama — navodno — 250, 300 i 600 izbornika. Dok je još nedavno treća kurija imala 3 puta više izbornika nego prva i druga zajedno, danas treća kurija imade jedva nešto više izbornika, nego obe prve kurije zajedno. Kako će to biti u budućnosti, ne može se predvidjeti i suvišno je nagadjati. Ali bez obzira na to, koliko je izbornika u kojoj kuriji, pripada svakoj od tih kurija jedna trećina svih mandata! Broj izbornika između kurija neprestano varira i fluktuiru, raste budžet, pada vrijednost novaca, — a tu je konstantni zakon o konstantnom pravu kurije, da izabere — bez obzira na broj svojih pripadnika, na njihov porezni (apsolutni i relativni) doprinos, na njihovu sposobnost itd. — uvijek isti broj predstavnika: svaka kurija jednu trećinu!

Ovakav izborni red označio je općinski predsjednik Dr. Robert Siebenschlein, predsjednik odvjetničke komore i demokrata, najboljim izbornim redom za našu općinu. A klub većine je pljeskao.

Izborna reforma sastojala bi u uvođenju jednakoga izbornoga prava sa zaštitom manjine. Kurije znače privileg izbornika

malobrojnije kurije nad izbornicima mnogobrojnije kurije. Zato se traži prije svega ukinuće kurija i uvođenje proporca.

Promjena izbornoga reda, koja ne ukida kurije i ne uvodi proporc, ne zaslužuje ime reforme. A klub većine predstojništva usudio se, da neznatnu promjenu izbornoga reda (proširenje aktivnog, a donekle i pasivnog prava glasa na ženske općinarke, koje plaćaju porez), koja ne ukida kurije i ne uvodi proporc, servira kao izbornu reformu.

Uza sve to ne žalimo za sad dovršene borbe oko izborne reforme. Ona je pokazala gromovnike općine u njihovoj pravoj slici. Dok su dosele neprestano zastrašivali svoje pristase, da izborna reforma, demokratizovanje općine znači hegemoniju siromašnih općinara, koji bi neprestano povisivali poreze bogatašima; dok su prije ukinuće kurija, a i uvođenje proporca proglašivali jednom opasnošću za našu općinu i tvrdili da bogatijim općinarima doista pripada veće pravo nego siromašnijim (argumentat dra. Siebenschleina!), dotle je u odlučnoj sjednici vijeća njihov vožd dr. S. priznao, da svi ti protiv izborne reforme — po njemu još najodlučnije — iznešeni prigovori ne stoje. Priznao je, da provedenje izborne reforme ne samo ne bi škodilo, nego bi upravo koristilo općini; priznao je, da predlozi njegovu i većine i ne zavrijeduju ime izborne reforme, priznao je, da je izborna reforma, kako je predlaže manjina, ideal, za kojim valja težiti. Pa ipak je odvrtao, da se taj ideal u autonomnom djelokrugu naše općine provede. »Sada nije vrijeme!« Zašto? Na to je Dr. Siebenschlein ostao dužan odgovor. Dosta, da on to zna. Traži, da se njegovom poznavanju prilika i potreba dade povjerenje. I dade mu ga, premda su se u toj istoj sjednici uvjerali, da on najednom proglašuje idealom predloge, protiv kojih se bio žestoko borio, a s argumentima, koje je sve napustio, da iznese protiv reforme sasvim novu tvrdnju — o nezgodnosti vremena — za koju ne nudi uopće nikakvih dokaza i obrazloženja. Votum većine je dokazao, da on svoje ljude doista dobro poznaje i da ih ne ucijenjuje prenisiko.

Ne marimo raspravljati o samoj izbornoj reformi. Ali hoćemo da uglavimo, da je današnji izborni sistem jedna opasnost po naše Židove, jer omogućuje gospodovanje i klikarstvo. Kada je jedan član manjine to hipotetički ustvrdio, izvrnuo je predsjednik smisao njegovih riječi onamo, kao da se današnjem predsjedništvu predbacuje klikarstvo. Zar nije klikarstvo, kada se zabacuju »idealni« predlozi manjine samo zato, jer dolaze od manjine? Zar nije klikarstvo, kada jedan od intelligenata većine — knjižar Breyer — veli, da se ne smije pitati samo, što se predlaže, nego je važnije, da se gleda, tko predlaže i da se ni najbolji predlozi Cijonista ne mogu primiti, jer da se stavljaju iz stranačkih razloga? Nije li klikarstvo, kada je današnje predstojništvo mnijenja, da ne smije Cijoniste pustiti u općinu i do uvažanja, koje bi njihovome broju odgovaralo, makar i preogromna većina općinara bila cijonistička, jer da je cijonizam jedna opasna bolest? I ne dokazuje li najprije nedostajanje svijesti odgovornosti, upotrebu, nasilje i izazivanje, kad to predstojništvo prelazeći preko štatutima propisanoga djelokruga

daje enuncije protiv cionizma i velikoga broja svojih općinara?!

U svojoj zaključnoj riječi tješio je predsjednik svoje sumišljenike, da će izborna reforma svakako doći na red, čim bude vrijeme. Mi mislimo, da je vrijeme već davno nadošlo, a ne vjerujemo, da će ovo predstojništvo ikada dobrovoljno donijeti izbornu reformu, koja bi to predstojništvo otpuhnuo, kako je zaslužilo.

Treba zabilježiti, da su se članovi kluba unaprijed vezali glasovati protiv izborne reforme, ma da su mnogi — kao i općinski predstojnik, navodno! — bili za izbornu reformu.

Jednako treba zabilježiti, da su protiv izborne reforme glasovali ljudi, koji su potpisali rezoluciju za izbornu reformu.

Nas je stid, da njih nije stid pred nama i pred svojim sumišljenicima.

Prčekati ćemo, da vidimo, kako će se to predstojništvo držati prema za nas danas najvažnijem pitanju: osnutku saveza židovskih općina. Varaju se gospoda, ako misle, da će i tu biti dovoljno, ako naglase, da su za savez, da uviđaju njegovu potrebu, da je to ideal, ali da ne sudjeluju kod osnivanja ili da, da će raditi protiv toga, jer da nije vrijeme. Ne treba nam nikakvih pustih fraza i izvraćanja, hoćemo djela. Tko je za savez, treba da aktivno poradi za njegov osnutak! Do saveza će doći, nu mi želimo, da do njega ne dode protiv volje zagrebačkog kahala. Caveant consules, — jer i naša »strpljivost i kavaliština« ima granica!

L. S.

Palestinski dan u Berlinu.

(26.—29. maja).

U spoznaji izvanrednog znamenitog historijskog časa sazvalo je Cijon. udruženje za Njemačku posebni kongres, koji se bavio isključivo pitanjima obnove Palestine. Sudjelovalo je oko 200 delegata i mnogo stotina slušatelja. Kongres je otvorio prof. dr. Warburg, koji je naglasio da nijesu cionisti jedini faktor, koji utječe na političke prilike u Palestini. Ali da Palestina postane židovska, to stoji jedino do rada Židova. Stoga moramo sve učiniti, da bi se pospješilo useljivanje i kolonizacija. — Dr. Hantke govorio je o općenitcm položaju Židova i o političkim mogućnostima sadašnjosti; Wollsteiner o ulozi i znamenitosti žid. nar. fonda za praktičnu palestinsku politiku, Goslar o financijskim pitanjima. Došli su do riječi i zastupnici: Poalecijona, narodnih socijalista (»Hapoel-Hakaar«), mizrahista, ženskih udruženja, kulturnih društava i omladine. Vrhunac rasprava postignut je u referatima o mogućnostima i metodama žid. kolonizacije u Palestini i u debatama o tome. Glavni referat držao je Davis Trietsch, a njegove su izvode kritički popratili i nadopunili ostali stručnjaci i poznavaoći Palestine (dr. Ruppin, dr. Auerbach itd.). Između mnogih važnih zaključaka ističemo naročito ove:

»Palestinski dan poziva cionističku svjetsku organizaciju, da u svom radu oko izgradnje židovske zajednice u Palestini u duhu starožidovskog socijalnog zakonodavstva postupa prema slijedećim smjernicama:

1. Nacionalizacija židovskog zemljoposjeda u gradu i selu i njegova predaja u nasljedni zakup i u smislu prava nasljednog obrađivanja.

2. Ustanovljenje najveće mjere za doznaku zemljišta.

3. Davanje zemljišta useljenicima, koji hoće sami da obrađuju zemlje ili zemljoradničkim zadrugama.

4. Podupiranje konzumnih društava i njihove vlastite proizvodnje.

5. Socijalizacija prometnih sredstava, luka, električnih, plinskih i vodenih uređaba, šuma i prirodnog blaga.

6. Podijeljivanje javnog kredita u svrhu dizanja narodne proizvodnje u ratarstvu i industriji pomoću slobodnih radničkih zadruga.

7. Nadzor nad privatnom industrijom po žid. zajednici.

8. Kolektivni radni ugovori. Opsežno zakonodavstvo za zaštitu radnika. (Pravo sastajanja, socij. osiguranje, maksimalno radno vrijeme, minimalne plaće, zaštita žena i djece).

9. Sudjelovanje radnika pri uređivanju uvjeta rada i pri dobitku.

10. Besplatno polazanje prosvjetnih zavoda i škola; mogućnost izobrazbe za neimućne pokrivanjem troškova za uzdržavanje iz javnih sredstava.

11. Besplatno pružanje liječničke pomoći i ljekarija.

12. Nadzor nad građevnim i stanbenim poslovima, kao i što opsežnije komunalno i gradsko građevno djelovanje.

13. Subota i blagdan narodni su dani počinaka židovskog naroda. (Prijedlozi Socijalističke zajednice rada.)

Priopćujemo još i ova dva zaključka (Predlaže dr. Auerbach.):

1. Opreke između kapitala i rada i iz toga proizlazeća razredna borba neka se zapriječe u žid. zajednici djelovanjem u smislu istinskog židovsko-socijalnog duha.

2. Palestinski dan delegata Udruženja cionista za Njemačku očekuje i traži od vodstva cionističkog pokreta da smjesta započne svim pripravama za sredeno i svim silama pospješeno useljivanje u Palestinu, prema stepenu mogućnosti te zemlje.

Iz židovskoga svijeta.

Opći židovski žalobni dan u Švicarskoj. S raznih židovskih strana u Švicarskoj izražena je u zadnje vrijeme želja, da se obzirom na strašne vijesti, koje stižu iz istočne Evrope, ustanovi žalobni dan, koji je ujedno post, te time dađe izražaja čuvstvu boli i tuge.

U Zürich stigla je međutim vijest, da su istočni rabini odredili 20. sivan kao dan žalosti i posta, zamoliv ujedno, da i ostali Židovi taj dan proglase žalobnim danom, zaključio je švicarski savez židovskih općina, da i u Švicarskoj bude 20. sivan dan žalosti i posta.

Nema sumnje, da će sve židovske općine u Švicarskoj pozivu saveza udovoljiti

i time i Židovi Švicarske učestvovati u zajedničkoj manifestaciji svih Židova diaspore i Palestine kao znak solidariteta cjelokupnog židovstva.

Žid. pitanje u Rumunjskoj. (Bukarest, 30. V.) Jedan novi dekret modificira sve sadašnje dekrete i zakone o naturalizaciji Židova u Rumunjskoj. Od sada moraju svi koji žele da postignu rumunjsko građansko pravo, ovu svoju želju izjaviti u autentičnoj formi. Time je konačno riješeno židovsko pitanje. Rumunjska će dakle uskoro imati oko 800.000 državljana židovskog porijekla. Židovske novine u Rumunjskoj zadovoljne su ovim riješenjem.

Nakon što su velike sile zahtijevale, da se u versaljskom mirovnom ugovoru ustanove odredbe, koje su potrebne da se u Poljskoj zaštite interesi stanovnika, koji se od većine razlikuju rasom, jezikom i vjerom, i slične se odredbe imale primiti za Rumunjsku, požurila se rumunjska vlada, da pretekne zaključak mirovne konferencije i inscenirala je brzo iz vlastite inicijative »Riješenje« židovskog pitanja u Rumunjskoj. Podsjećamo, da je Reuterov ured govorio u jednom brzojavu od 23. januara 1919. o »riješenju židovskog pitanja u Rumunjskoj. Uspjeh ovog riješenja svakom je jasno, ko je pročitao izvještaj i komentare zadnjih 4 mjeseca, tako da je rumunjska vlada ondašnje riješenje u drugom poboljšanom izdanju ponovno riješila. S malo dobre volje, stvar je sasvim jednostavna, tako da se ovo zamršavanje mnogim vladinim naredbama može tumačiti samo kao hotimično zavlacenje i neiskrenost. Od vremena berlinskoga ugovora do danas je Rumunjska mnogo prakse stekla u tome.

Ne ćemo se upustiti u opširnu kritiku dekreta, budući da sam dekret još nismo pročitali. No primjećujemo već sada, da zahtijevanje »autentične« izjave od Židova potiče na razmišljanje i čini se da je to klauzula, koja dopušta svakojake šikane.

Službeni brzojav javlja ujedno, da su židovske novine u Rumunjskoj navodno sporazumne s tim riješenjem. Bez obzira na to, da nam još nijesu stigle dotične novine, pa uslijed toga ne možemo ispitati istinu ipak smatramo svojom dužnošću, da već danas upozorimo, da je uslijed stroge vojničke cenzure svaka slobodna izjava tamošnjih novina nemoguća.

Sudbina Soluna. (Lausanné) Samuel Levy, bivši glavni redaktor Journal de Salonique upravio je glavama država i odličnim muževima antante prikaz o riješenju židovskog pitanja u Solunu. U tom prikazu navadja, da ni balkanski ni zapadni narodi ne osporavaju Solunu njegovu bitnost i židovski karakter. Solun je u tri četvrtine židovski, a preostala četvrtina sastoji od muslimana i hrišćana svih crkava. Vladajući je jezik u Solunu židovsko-španski, uz to franceski i talijanski. Židovi Soluna stanuju odnjedne od pamtivyjeka. Već Sv. Pavao našao je velik broj Židova u Solunu, a jednako u Kavali, Voriji itd. Moralni i intelektualni razvitak Soluna i materijalni prosperitet cijeloga kraja posljedak su djelatnosti Židova. Židovski element u Solunu bio je uvijek faktor reda i napredka i nikad se nije bavio politikom agitacijom. Dr. Levy predlaže, da se Solun proglasi slobodnim gradom sa municipalnom i administrativnom autonomijom s

posve jednakim pravima za sve građane, a eventualno pod vrhovništvom Grčke.

Pitanje Soluna nije svraćalo na se pažnju konferencije mira. Solun nikad nije bio grčki grad. Ali diplomacija nema volje da sasluša proteste solunskih Židova, koji toliko pate od progona Grka, naročito g. Venizelosa. Kad bi se solunski Židovi usudili koliko bi toga mogli kazati o svome prijatelju Venizelosu! Ali oni se boje ratnog stanja i surovog grčkog antisemitizma.

Predstavka švicarskih Židova mirovnoj konferenciji. Kopenhagenski cionistički ured javlja: Savez cionista Švicarske uputio je na mirovnu konferenciju slijedeću predstavku:

»Tražimo, da pariška konferencija osigura javno-pravnim ustanovama židovskom narodu pravo na Palestinu i pruži mogućnost naseljenja Palestine unutar granica određenih povjesnom predajom te političkom i ekonomskom nuždom«.

Tu je predstavku potpisalo 7292 Židova. Prema posljednjem brojanju bilo je u Švicarskoj u svemu 18.402 Židova. Rezultat potpisivanja dakle posvema zadovoljuje.

Odbor židovskih delegacija. Kopenhagenskom cionističkom uredu javljaju iz Pariza: Gg. Aleimkoff, Idelschn, Naidtsch, Salkind i Kaplan, zastupnici ruskih i ukrajinskih Židova, prispjeli su sada u Pariz. Opisali su tako grozno pogrome, koje su pretrpjeli Židovi onih krajeva, da je »Odbor židovskih delegacija« u svojoj sjednici zaključio imenovati posebnu komisiju sa svrhom, da štiti život onih Židova. Na čelu te komisije je predsjednik Louis Marshall. U Franceskoj će ta komisija utemeljiti savez s istom zadaćom. Taj će se savez obratiti pozivom na cijelo čovječanstvo. Namjerava se stvoriti takove saveze i u Italiji i ostalim zemljama.

André Spire u Švicarskoj. Kopenhagenski cionistički ured javlja: Poznati francuski Cionista, André Spire, koji je sa gg. Sokolov, Weizmann i Usiškin zastupao cionističke zahtjeve na mirovnoj konferenciji, boravi sada u Švicarskoj, kuda je bio pozvan od Saveza Cionista Švicarske, te je do danas već održao u nekoliko gradova predavanja. Na skorome sastanku delegata švicarskih Cionista govorit će gosp. André Spire o svojim utiscima na mirovnoj konferenciji.

Sveučilišna predavanja o Palestini. Prema vijestima kopenhagenskog cionističkog ureda predaju na sveučilištu u Liverpoolu u maju i junu ove godine: Prof. R. H. Roxby: »Fizikalna geografija i mogućnosti napučivanja Palestine« i »Ekonomska budućnost Palestine«. Warringtonski biskup predavat će o »Prvotnom naseljenju po Židovima i budućnosti Palestine«. Prof. R. C. Bosanquet govorit će o »Kontaktu Palestine sa zapadom«, a H. K. Selim o temi: »Islam i Palestina«. Bertram B. Benas predavat će o »Ponovnoj izgradnji Palestine po Židovima« i »Političkim izgledima Palestine«.

Dogodjaji na Istoku.

Otvoreno pismo židovskih zastupnika Paderevskome. Svi su židovskonarodni zastupnici u poljskom saboru, pošto im je

nemoguće da stave interpelacije, jer za to treba po poslovnom redu 15 potpisa, upravlili otvoreno pismo na ministra predsjednika Paderevskoga radi strašne antisemitske hajke u Poljskoj, koje mi donosimo u izvadku:

Tajne su sile na djelu, koje pučanstvo sistematski razjaruju protiv Židova i u velikoj mjeri prouzrokuju pogrome i protu-židovske izgrede.

U armiji i u upravi nevjerovatno se tjera hajka protiv Židova. Provađaju se nepotrebne revizije u židovskim dućanima, privatnim kućama, često i u cijelim židovskim dijelovima grada, te se tom prilikom krađe i robi. Često se ovakove revizije drže i u židovskim hramovima, i tu se onda raskomadaju tore i na barbarski način unište druge predmete (bogosluzja.

U Litavskoj poprimili su progona Židova neizmjerne forme. Židovi se bez ikakve istrage stave pred sud i strijeljaju. Tako se to dogodilo u Vilni, Pinsku, Lidi i Porieku. Odredbe, koje je vlada poduzela u zapadnoj Galiciji i Litavskoj, da spriječi pogrome, preslabe su i nepotpune, a da bi mogle postići svoju svrhu te uzrokuju samo, da se pogromi prošire na druga mjesta.

Svako kretanje četa u zemlji osjeća židovski narod. Poznanjski vojnici i oni generala Hallera tuku, zlostavljaju i teroriziraju Židove na najžasniji način. Sve se to zbiva po bijelom danu, na očigled svih službenih organa, koji mirno sve to gledaju, te time izazivlju u narodu dojam, da se može i smije i bez kazne uništiti židovski život i imanje. Istodobno nastoje iste oblasti, da razrašljanjem komunikeja i dijeljenjem letaka prikažu stvar tako, kao da su Židovi krivci.

Na cijelom teritoriju sad uskrisle Poljske bijesne neprekidno pogromi protiv Židova, koji se šire od grada do grada, od stanice do stanice i od vagona do vagona.

Židovi tjeraju se iz svih ekonomskih pozicija. Otpuštaju se židovski željezničari, oduzimlju se židovskim trgovcima i obrtnicima koncesije, zabranjuju se židovske skupštine, a židovska štampa stoji pod strogom cenzurom.

Židovski narodni zastupnici traže od ministra predsjednika, da dade jasni i nedvournni odgovor, koje naredbe misli izdati, da jednom već dokonča sva progona i bespravlje poljskoga židovstva. Židovski su zastupnici pripravnici da za iznešene pritužbe pružaju sve potrebne dokumente.

Otvoreno pismo potpisane zastupnici: Hartglas, Thon, Grünbaum, Rosenblatt, Halpern, Perlmutter, Prilucki, Hirschhorn i Weinzieher.

(Ovo otvoreno pismo, koje su donijeli u cjelosti svi varšavski listovi, konfiscirano je u cjelosti u krakovskom »Nowy Dziennik« s motivacijom, da se pismo ne oslanja na činjenice i da razdražuje na mržnju protiv drugih rasa. Karakteristično je, da su istodobno poljski antisemitski listovi u Krakovu mogli donijeti ovo otvoreno pismo te da su ga naravno popratili agresivnim primjedbama. Op. ured.)

General Haller protiv vojničkih pljačkaša. General Haller je ispunio svoje obećanje, koje je bio zadao narodnom zastupniku rabi Halpernu, te mu poslao prijepis jedne izjave i dviju zapovjedi,

koje je na svoje vojnike upratio. Jedna je od tih zapovjedi ova: »Vojnici! Ja doznajem sa strane židovskih stanovnika, da se poljačka vojska prema Židovima ponaša na način, koji nikako ne odgovara njenom junaštvu i časti. Vojnici tuku, muče i ranjavaju nezaštićene Židove i uništavaju pri tom njihov imetak. To ponašanje ne dolži časti poljačkog vojnika, koji služi svetoj stvari: Za nepravde, nanešene kojem bilo dijelu stanovništva, biće krivci strogo kažnjeni i vojnome sudu predani. Poljački se vojnici mora uvijek odlikovati dobrim ponašanjem. Na svakog stanovnika poljačke države, bio on koje mu drago narodnosti ili vjere, mora poljački vojnici uvijek i vazda načiniti utisak vojnika, koji se posvećuje svetoj stvari, te imade jednu jedinu namisao, da uspostavi svoju domovinu. Ova se zapovijed ima pročitati svim meni podređenim vojnim odjelima. General Haller.«

Antisemitski tumulti u poljskom saboru. Kod političke debate u poljskom saboru došlo je do velikih antisemitskih škandala. Nakon raznih antisemitskih ispadaja, govorio je zastupnik Dabski o njemačko-česko-ukrajinsko-židovskoj zavjeri. Na ove govore reflektirao je vrlo mirno zastupnik Grünbaum i odbio je najodlučnije klevetu zastupnika Dabskija o židovskoj zavjeri. Razložio je djelovanje židovske delegacije u Parizu, kojoj Poljaci predbacuju antipoljsku agitaciju. Izvještaje inozemnoga novinstva o pogromima ne potiču iz kakvog tajnoga židovskoga izvora; ono, što se u Poljskoj događa od novembra prošle godine ne dade se tajiti. Ako Židovi u Engleskoj, Americi, u Parizu i drugdje glasno protestiraju protiv pogroma, nisu zato poljski Židovi urotnici i krivci, već aranžeri tih događaja. Ne postoji nikakav nevidljivi kontakt, koji bi vezao poljske Židove s inozemstvom, a taj je i za Marshalla, Weizmanna i Sokolova nepotreban; njima dostaje i obični novinski brzojav, i ako potiče tek od poljske brzojavne agenture, da shvate, u kakvom paklu sad žive Židovi u Poljskoj. Ove riječi izazvale su upravo buru negodovanja i uzrujanih povika, koje su trajale dulje od 10 časaka. I predsjedatelj zemaljski maršal Trompezycki smatrao je nužnim, da Grünbaumu dovikne: »Nitko Vas ne zadržaje, da stresete prah sa svojih cipela«.

Bit će jamačno ovo prvi slučaj u povijesti parlamentarizma, da je predsjednik jednog zakonodavnog tijela pravio povike, a još manje da je podijelio zastupniku savjet, da ostavlja svoju domovinu, pa da se iseli. »Demokratska« Poljska time je najbolje dokazala, kako ona shvaća demokraciju.

Izbori u Bialistoku. Varšava, 31. maja. U Bialistoku bili su izbori za poljački sabor određeni za 15. juna o. g. S obzirom na postupak tamošnjeg židovskog stanovništva ima izgleda, da će prodrjeti dva židovska kandidata. Poljačke oblasti u Bialistoku zabranile su izdavanje izjava i letaka na židovskom jeziku — pa i izjave rabinata i židovske općine moraju biti tiskane na poljskom jeziku.

Židovi u Litavskoj. Varšava, 30. maja. U Kovnu su nedavno sve židovske stranke održale mnogo posjećeni meeting, na kojem su žestoko protestovale protiv zadnjih događaja u Vilni, te su ujedno po-

zvale sve Židove, da sudjeluju i oružjem u ruci kod oslobađanja litavske republike.

Litavska je vlada za sada u rukama demokratskih ljevičara, te vodi pregovore sa židovskim vodama, da jedan Židov uđe u vladin kabinet. Kako izgleda biće to poznati židovski naučenjak dr. Max Solovejčik. U ministarstvu je zaposleno mnogo Židova činovnika. Zamjenik ministra trgovine je Židov dr. Rahmilević, a zamjenik ministra vanjskih posala je advokat Rosenbaum, koji se sada nalazi u Parizu kao zamjenik vlade na mirovnoj konferenciji.

Iz Palestine.

Evropske intrige u Palestini. (Briselj) E. Eberlein razlaže u »Kadimi« razloge protivštine, koja se javlja u nekim manje odgovornim arapskim krugovima protiv useljivanja Židova u Palestinu. Nazrijeva u tome poglavito socijalan razlog. Arapsko se pučanstvo u Palestini dijeli u dva tabora: efendije i felah. Prvi su malobrojni, ali imaju novaca i utjecaja. Spominjemo porodice Sursok i Rok, vlasnice prostranih zemljišta u Galileji i u blizini Jafe; Abukadza, čiji silni posjedi okružuju Gazi; Abudgeben i Degilad, najveći proizvođač sira u zemlji. Ove efendije, koje postupaju s felahima kao sa životinjama i izrabljuju ih smiješnim platama, odlučni su protivnici židovskog useljivanja i kolonizacije. Boje je se, jer ugrožava njihovo gospodstvo nad felahima. Usljed dolaska Židova porasle su naplate poljodjelskih radnika. Arapska sela maokolo židovskih kolonija odišu blagostanjem i čistoćom, koja veoma kontrastira s bijednim naseobinama u okolini. Kako ove efendije reprezentuju elemenat socijalne zaostalosti, rado su viđeni od engleskih kolonista, kojih ultra-konzervativni osjećaji nijesu ni za koga tajna.

Trebalo bi da se franceski i engleski agenti odreknu intriga i da prestanu podbadati Arape protiv Židova, i mir i sloga bi onda vladali u zemlji. Ali to je pretjeran zahtjev prema onima, koji u Levantu vide samo natjecalište za diplomaciju ili gnujezdo međunarodnih konflikata.

K položaju u Palestini. Kopenhaški cionistički ured javlja: Glavnom uredu cionističke komisije u Jafi predani su mnogi nacrti o ponovnoj izgradnji Palestine. O glavnom radu izjavio je predsjednik cionističke komisije gosp. E. Lewin-Epstein američkim novinarima ovo:

Komisija bavi se sad liječničkim i higijenskim programom za sve kolonije na temelju izvještaja liječnika, koji su svu zemlju proputovali. Prije svega imale bi se u kolonijama širiti letaci, u kojima se razlaže postanak te liječenje malarije i očnih bolesti.

Trudimo se, da pridignemo ekonomski položaj zemlje, koja je još uvijek odjeljena od cijeloga svijeta. Cijene na tržištu su abnormalne, a za svako putovanje u Egipat treba posebnu dozvolu oblasti. Cionistička komisija nastoji, da uspostavi vezu sa vanjskim svijetom i da uveze sirovine iz Egipta, prodavajući ih uz normalne cijene. Jedna od vrlo važnih zadaća je zaposlivanje radnika.

Ponovna izgradnja kolonija na temelju stanja prije rata započet će se u najkraće vrijeme. Već su pošli iskusni gospo-

dari, da obrađuju razorne predjele. Najveću štetu pretrpjele su kolonije Petah Tikva, En-Ganim i Kfar Saba, u posljednjoj nije ostalo nijedno drvo. Sva gdje u kolonijama i naseobinama popravljaju se bunari i kuće, uređuje se sve, što je potrebno. Sredstva, koja su potrebna ne potiču iz potpornog fonda, već se uzimaju iz fondova za restauraciju i preparaciju, koje osnovaše Amerika, Engleska, Holandija i Južna Afrika.

Od novaca svih fondova upotrijebit će se 70% za Jerusolim, a 30% za ostalu zemlju. Iznosi služe poglavito za uzdržavanje instituta i bolnica, za podpomaganje udovica, invalida i siročadi, koja je dijelom smještena u privatnim kućama. Ali i jevrejski učitelji i otaca viših škola i ješiva, udovice i siročad sviju židovskih općina u Jerusolimu, svi oni dobivaju potporu iz ovih sredstava. Institucije i bolnice uzdržava gotovo sasvim ili velikim dijelom cionistička komisija.

Komisija uredila je i podupire radni institut za šivanje, pletenje, cipelarstvo i čipkarstvo. Radničkim društvima i pojedincima pružaju se predumovi. Mladi radnici mogu se izobraziti u gospodarstvu. U zanatlijskim školama i radionicama zaposluje preko 1000 žena. Dobile su od vlade narudžbu za egipatski radnički kongres, a i mnoge druge narudžbe.

U Mikve Israel smješteno je 100 siročadi, a 150 zaposleno je kod stolara, krojača i tiskara.

Vrlo je važna zadaća cionističke komisije organizacija židovskih općina u pojedinim mjestima i ujedinjenje tih općina u vaad hamerkasinu.

Komisija konačno nastoji, da uspostavi dobre odnose između cionista i Arapa. Arapi su usljed agitacije, koja se među njima razmahala, držali, da ćemo mi svu zemlju konfiscirati. Često se sastajemo s njihovim zastupnicima, kojima smo objasnili naše ciljeve i uvjerali ih, da će se njihova prava čuvati.

Iz Jugoslavije.

Herzl-dan. Kakav bi bio položaj židovskoga naroda danas, gdje se dijeli — ruši i gradi — svijet, da nije bilo Herzla? Teško je odgovoriti na to pitanje. Nu svaki svijesni Židov osjeća — kao odgovor na to pitanje — duboku i beskrajnu zahvalnost prema čovjeku, koji je židovskom narodu stvorio veliku i dobru političku organizaciju i omogućio mu velike političke uspjehe, što no će obezbijediti njegovu narodnu budućnost. Prvi spomendan Herzlove smrti iza kako su njegovi nasljednici bili primljeni po mirovnome zboru, neka bude dolična manifestacija: da židovski narod cijeneći velike zasluge neumrloga vođe hiti, da izvrši njegovo djelo. Neka se u svakom pa i najmanjem mjestu, gdje Židovi žive, na 17. jula govori o Herzlu i o njegovim osnovama, o stanju židovskoga naroda i o njegovim potrebama. Neka se sabiru financijska sredstva za veliko djelo gradnje židovske narodne domaje. Potrebne su velike svote. Bogataši neka ne škrtare, a siromašniji neka pokažu svoju divnu požrtvornost. Povjerenici neka nam što prije pošalju obračun i doznače novac o skupljanju povodom »Herzl-dana«.

Sveslavenska misao i Židovi. »Novosti« (Zagreb) pišu u svome izvještaju o glavnoj skupštini Hrvatskog Sokolskog Saveza: »Napokon treba spomenuti još jedan vrlo važan zaključak, koji je samo konzekvenca čiste ideje sokolstva, koje je u biti sveslavensko... Ako je tomu tako, treba da se u njemu koncentriraju jedini pravi i iskreni pobornici slavenske ideje, dok otpadaju svi ostali elementi, koji su otvoreni, bilo prikriveni protivnici te ideje. U prvom je redu ovdje po srijedi pitanje članstva, te je skupština jednoglasno prihvatila zaključak, da se saboru predloži, da Židovi cioniste, dakle oni, koji se smatraju svojom posebnom nacijom, ne mogu biti članovi fonda (bit će »Sokola«).

U ovoj vezi mogla bi ta vijest u čitačaca pobuditi dojam, kao da se zaključak, po kome narodni Židovi ne mogu biti članovi »Sokola«, stvorio zato, jer ih se broji u elemente, koji su bilo otvoreni, bilo prikriveni protivnici sveslavenske ideje. Uvjereni smo, da onaj, koji je predložio taj zaključak, nije mogao biti i nije bio toliko nelojalan, te bi ga predložio u ova kovoj vezi, jer bi to odavalo veliku mjeru ničim ne osnovane zlobe. Nama, koji se osjećamo Židovima po narodnosti, jasno je dakako, da nijesmo ni Slaveni, ni Sveslaveni. Ljudima, kojima je do jasnih i čistih distinkcija, bili Židovi ili Nežidovi, mora se učiniti bezponosnim, malo iskrenim namitanjem, ako u opće ima Židova, koji bi htjeli da se kažu Slavenima. Mi, kad smo se nacionalno osvijestili, očekivali smo, da će se naše stajalište pozdraviti respektom i simpatijama, što ga u čestitih, ponosnih i širokogrudnih ljudi mora da pobuđuje čistoća, koja zazire od svakog oportuniteta i ne će da vrši nedostojnu samoubilačku samozataju i koja iz svega židovstva ne će da čini objekt bezprekidnog prilagođivanja. I nijesmo se prevarili. Vratili smo svome narodu dostojanstvo, a zato smo zadobili mjesto sentimentalnog laži-liberalizma snažni pozdrav svih onih Nežidova, koji su i sami svoj narod etski duboko u sebi proživljavali. I svi su ti shvatili i morali shvatiti, da ne nosimo u svijet nikaki duh ni otvorenih ni prikrivenih protivština, da a farmacija samoga sebe ne znači eliminiranje čovječanskih odnosa između naroda i naroda, između klasa i klasa, između ljudi i ljudi. Znači nasuprot to, da ne ćemo samilosti, koja nam oprašta, što smo Židovi, da svoga židovstva ne smatramo bolesti, o kojoj se bolesnik stidi da govori.

Mislili bi doista, da biti potpun individuum, bio narodni ili pojedinački, znači prestati biti etskim bićem, ne znači ne biti kadar nasmoći obilje ljubavi za ljude i narod, s kojima živiš, ne biti kadar radovati se s njime u njegovim zbiljskim velikim i prostranim idejama, koje kidaju granice sitnome regionalizmu, da utru puteve do većih narodnih, plemenskih i na koncu sveljudskih harmonija.

Ko to misli, taj nije dozrio za ljubav, koja veže, pa ni za onu, koja samo po krvi veže. I samo takovo biće može — sudeći po svojoj sopstvenoj protivštini prema nama — izreći sud o protivštini cionista protiv slavenstva.

Židovska dačka mensa u Zagrebu. Otkađ Židovsko akad. potp. društvo u Zagrebu postoji, bavilo se mišlju, da osnutkom jedne stalne Židovske dačke menze u Zagrebu, pruži oskudnim akademikačarima i srednjoškolicima iz cijele Jugoslavije zdravu i jeftinu ritualnu hranu.

Svi slojevi građanstva uviđajući također golemu potrebu i korist ove vrlo važne institucije, poticali i podupirali su Ž. A. P. D. u toj osnovi o bečava ju é i sigurnu dovoljnu materijalnu potporu za ostvarenje. Stoga se Ž. A. P. D. ove školske godine uz suradnju izabranog građanskog pripomoćnog odbora za Ž. D. M. bacilo svoim energijom na ostvarenje te zadaće.

Kao svake godine priredilo je Ž. A. P. D. u prvom semestru vanredno uspješnu »Purimsku zabavu«, a čitav čisti dobitak od 20.000 K upotrijebilo je, da prehrani oko 30 akademikačara u provizornoj menzi. Kako ta provizorna menza kraj golemih izdataka niti u pogledu lokala, kakvoće hrane itd., jednom riječi svojoj svrsi nikako ne odgovara, morat će se slijedeće školske godine sasvim napustiti.

Ž. A. P. D., kojemu je svrha svoje oskudne članove podupirati (stalnim i izvanrednim potporama, nabavom skriptata i učevnih knjiga itd.), običavalo je u ovu svrhu u drugom semestru svake godine ubirati potpornu članarinu od svojih podupirajućih članova. Ovaj semestar to ne će učiniti jer cijeneći darežljivost naših Židova, koji su omogućili lijepi iznos od 20.000 K kao čisti dobitak »Purimske zabave«, sada već potrošen, ne želi ih opet napastovati svojom vlastitom svakogodišnjom akcijom, nego sakuplja, agitira i opet sakuplja, da se na pokon ostvari stalna Ž. D. M.

Budući da broj reflektanata na menzu od godine do godine raste, a osnutkom će se visoke tehničke škole i drugih viših učilišta u Zagrebu, broj istih još znatno uvećati; budući da se provizorna menza kraj stečenih praktičnih iskustva ne može održati, jest jedino valjano rješenje, da Ž. D. M. počinje svoje blagotvorno djelovanje početkom iduće školske godine, dakle za tri mjeseca.

Da bi se to omogućilo, razaslalo je Ž. A. P. D. cirkulare sa popratnim pismom na sve bogoštovne općine u Jugoslaviji, da stalnim godišnjim prinosima podupiru menzu. Neke su općine vrlo lijepo poduprle, neke vrlo slabo, ali većina njih se dosad nijavila nije.

Ž. A. P. D. razaslalo je nadalje cirkulare na sva židovska društva, povjerenicima Žid. nar. fonda u sva veća mjesta, da oni sami, tamo bolje poznati, što više sakupe, a svoj židovskoj javnosti je priopćilo cirkular s obrazloženjem putem »Židova«. Rezultat je dosad isti: neka su mjesta vrlo lijepo darovala, što se ima pojedinih sakupljačima zahvaliti, a većina opet nikako. To nije »kao obično«, jer su mjesta, koja mogu, a i za tu svrhu moraju kudi kamov više dati, slabo ili nikako dala.

Zagrebačka izr. bog. općina prepustila je za menzu prostorije u svojoj zgradi, te osim toga u istu svrhu doznačila do konca ove godine 5000 K. Trošak adaptacije tih prostorija iznašat će oko 25.000 K. K tome dolaze svi troškovi: uređaji dvorane, kuhinje i smočnice, suđe, poslužne, osob-

lje, živežne namirnice, hrana, ini troškovi itd.

Prema proračunu iznašat će redovni godišnji izdaci menze zasad okruglo najmanje 100.000 K, dakle je potreba za narednu godinu oko 125.000 K.

Ova bi se svota imala namaknuti:

- stalnim prinosima bogoštovnih općina,
- jednokratnim prinosom članova zakladatelja od 2000 K,
- jednokratnim prinosom članova utemeljitelja od 1000 K,
- prinosima članova podupiratelja u najmanjem iznosu od 30 K godišnje,
- prigodnim sabiranjem.

Prinosi se šalju: »Banci za trgovinu, obrt i industriju, Zagreb, na račun »Ž. A. P. D.« pod naslov: za Žid. dačku menzu, a bit će kontrole radi odštampani u »Židovu«.

Građanski pripomoćni odbor za »Ž. D. M. je ovaj: Šandor pl. Alexander, Johanna Braun, Tilda pl. Deutsch, dr. Gejza Frank, Alica Herzog, Rosa Jacobi, dr. Ivan Jacobi, dr. Hugo Kon, dr. Gavro Schwarz, Šimo Spitzer, Oton Stern, Gizela Wolkenfeld.

Po zadnjem izvještaju blagajne, raspoloživa je imovina menze 30.000 K, dok je zakladateljna i utemeljiteljna glavica 15.000 K, dakle ukupno 45.000 K, treba dakle za tri mjeseca još potrediti iznos od 80.000 K namaknuti, želimo li u istinu početkom nove školske godine stvoriti menzu. Stoga se ovaj odbor, koji će zajedno s odborom Ž. A. P. D. voditi instituciju menze, ovime ponosno obraća na cijelo židovstvo, sve bogoštovne općine i na sva žid. društva Jugoslavije, budući da će blagodat menze u prvom redu daci iz provincije uživati, s molbom, da što veću stalnu godišnju potporu Ž. D. M. doznače.

S adaptacijom prostorija za menzu već se počelo, te će za mjesec dana biti uređene, ne dopustite dakle, da čitav taj koristan rad oko ostvarenja menze bude na polovici puta prekinut. Dužnost je svakog Židova, koji samo malo pozna i smisla ima za prilike daštva, da se što prije začlani. Prostorija imademo, oskudnih daka imademo, dakle samo o darežljivosti i potpori pojedinaca ovisi, hoćemo li »Židovsku dačku menzu ostvariti ili nećemo.

Zagreb, 16. lipnja.

Ivan Schwarz,

predsjednik Ž. A. P. D.

Brod na Savi. (Svečanost u brodskom hramu). Gospodin David Goldberger i supruga darovali su našoj općini jednu novu kompletnu Toru. Tim povodom upriličena je u predvečerje Šebuta svečanost, kojoj je prisustvovalo i mnogo nežidova i nekoliko časnika ovdješnje posade. Od židovskih korporacija bile su zastupane Židovska narodna općina u Bosanskom Brodu po svom predstojniku g. Alfredu Goldbergeru, Cijonistička mjesna organizacija u Bos. Brodu po predsjedniku Dru. ing. Avramu Werberu, Židovsko gospojinsko društvo u Brodu na Savi po predsjednici gospodji Lini Jellinek, te Chewra kadiša u Brodu na Savi po pročelniku g. Hinki Schulmannu. Hram je uresno iskitilo žid. gospojin. društvo u Brodu.

U tričetvrt 7 sati prije početka službe Bo-

žje zaputio se gosp. rabin Saul Stern sa podpredstojnikom općine g. Markom Jellinekom i sa još nekoliko odbornika u općinsku dvoranu po darovanu Toru, dok su predstojnik općine Dr. Oskar Spiegler sa ostalim odborom i sa ostalim Torama dočekali novu Toru u predvorju hrama. Cijela svečana povorka zaputla se na to uz pjevanje psalma g. kantora Hendela pred Oron hakodeš, gdje je g. rabin sa nekoliko srdačnih riječi u ime darovatelja predao darovanu Toru predstojniku općine, koji se kratkom besjedom darovateljima zahvalio, te Toru u ime općine preuzeo. Nakon toga držao je rabin svečanu i dirljivu propovijed, u kojoj je istaknuo važnost Tore po židovstvo i apelirao na sve prisutne Židove da Toru i njezine zaslade i u srcima svojim poštuju i časte, jer ćemo se samo tako moći i dalje održati.

Veći darovi u hramu. U posljednjih 6 tjedana, od kako je izabran novi odbor darovano je u hramu u razne židovske svrhe 18.000 K.

4%-tne državne bonove upisale su: »Mjesna cijonistička organizacija u Brodu na Savi«, »Izraelitička bogoštovna općina u Brodu na Savi«, svaka po 5000 K »Židovsko gospojinsko društvo u Brodu na Savi« 2000 K.

Židovski rad u Bosanskom Brodu. Djelovanje ovdajnje podružnice židovskog nacionalnog društva za B. i H. nije se ograničilo samo na svoj osnutak, te posao oko reorganizovanja bogoštovne općine i sabiranja sredstava za gradnju hrama i židovskog doma i sabiranje noveca za općenite židovske svrhe.

Poslije purimske zabave koja je zajednički priredjena sa cijonističkom organizacijom u Slavenskom Brodu (o toj zabavi bio je u »Židovu« opširan izvještaj) priredilo je društvo nekoliko sastanaka, koji su bili ispunjeni predavanjima.

Tako je naš sumišljenik Dr. med. Kun (iz Sl. Broda) govorio veoma zanimljivo i poučno »O asimilaciji«, te je dobio potpuno priznanje od slušatelja.

Kod drugog sastanka referirao je predsjednik društva Dr. inž. Werber na temelju stiglih vijesti o stanju židovske stvari na konferenciji mira i o potrebi narodne organizacije Židova u kraljevstvu SHS. Poslije toga predavanja potpisali su svi prisutni poznata očitovanja, koja će »Savezu Cijonista Jugoslavije« biti podloga za daljnji rad.

Broj ovih očitovanja znatno je još povećao revnim agitovanjem našega predsjednika i tumačenjem po privatnim sastancima, tako da su gotovo svi Brodski Židovi dali očitovanje da poprimaju naš program i da se slažu s potrebom narodnog rada i organizovanja.

Nenadani i odlični prirast dobila je naša mala zajednica premještanjem dosadašnjeg predsjednika židovskog nacionalnog društva za B. i H. sumišljenika inž. G. G. u Bos. Brod. Kolikogod Sarajevo žali njegov odlazak, toliko se mi veselimo njegovu dolasku. Jedva da se je bio ovdje smjestio, već se je odazvao pozivu našega predsjednika da sudjeluje pri Šekel-danu, koji je ovaj put bio, uzevši u obzir naše skromne prilike, odista dolična manifestacija. —

U našem hramu, gdje obično sastanke obdržavamo, pozdravili su na drugi dan

Ševuata naš predsjednik i općinstvo inž. Grofa veoma srdačno.

Bilo je došlo i mnogo sumišljenica i sumišljenika iz Sl. Broda, na čelu sa vrijednim predsjednikom tamošnje bogoštovne općine Dr. Spieglerom.

Više nego jedan sat govorio je inž. Grof. Naglašujući uvodno važnost upravo ovogodišnjeg šekel-dana oertao je u kratkim ali potpunim potezima općenito stanje židovstva, njegove boli i jade, ali i svjetle mu momente, prikazao je nadalje položaj u našoj najbližjoj okolici, galutsku rastrovanost u savezu s nemilim događajima i pojavama zadnjeg vremena, te je napokon izveo zaključak da je samo čvrsta organizacija svih svjesnih Židova jedino sredstvo da prodrma našim težnjama i tražbinama koji unutar židovstva toli izvan njega.

Konac govora bio je topli apel, da svaki Židov, koji je postigao propisanu starost uplati šekel. Ta se uplata ne smije smatrati poklonom, milodarom ili šta više žrtvom, nego jedino osobnim (prinosom, svakog u cionistički program upućenog Židova, princos kojega svaki daje iz najdublje osvjeđenja i osjećaja dužnosti. Isticanjem veoma zanimljivih momenta, te kroz intimitet i neposrednost govora, bilo je predavanje od početka do kraja vanredno interesantno, te je osobito djelovalo na slušatelje, koji su ga najvećom pozornošću pratili.

Uz lijepi moralni uspjeh imademo da pribilježimo i materijalni uspjeh, koji nas ovaj puta zadovoljava.

Naš predsjednik Dr. inž. Werber zahvalivši se govorniku nadovezao je nekoliko riječi o svom teškom pozivu kao komesaru nacionalnoga fonda i sabiraču šekela osobito u ovoj godini, gdje se je naročito u Bos. Brodu mnogo skupljalo za općenite i dobrotvorne svrhe. Ali upućuje na riječi sumišljenika Grofa, koje nalažu dužnost davanja u naše čisto židoske svrhe. Kako se nije moglo drugačije ni očekivati sabirna je akcija bila uspješna i ovu godinu šekela nazivljemo dobrom. —

Time završujemo naš kratki izvještaj, izvršujući želju, da bi naš sumišljenik inž. Grof unatoč promjene boravišta, nastavio svojim radom i djelujući ovdje u malom krugu poradio za našu veliku stvar.

Pišući upravo zadnje redke ovog izvještaja dolazi nam vijest, da je i naš vrijedni i radni sumišljenik Dr. Tolentino ovamo premješten. I njega srdačno pozdravljamo kao saradnika.

Žid. gombalaško društvo »Makabi«, Zagreb. Vježba se redovito na slijedeće dane u društvenoj gombaoni, Gundulićeva ul. 26. (Evang. škola): Muški odio ponedjeljkom i petkom od 8—10 sati na večer; ženski, ponedjeljkom i četvrtkom od pol 6 do pol 8 pop.; podmladak, srijedom i subotom od pol 6 do pol 8; prednjački tečaj srijedom od pol 9 do 10 sati na večer. — Društvo broji već 170 redovitih (izvršujućih) članova, 25 podupirača, 16 utemeljitelja. — Društvo imade posebnu turističku i sportsku sekciju, pa se priređuju izleti u prirodu. — Novi se članovi mogu upisati u društvenoj gombaoni za vrijeme gombalaških sati. Prijaviti se valja društvenom blagajniku.

Izdavatelj i odgovorni urednik S. Spitzer.

Izbori u bogoštovnoj općini u Požegi. Pomutnjom izostalo je u zadnjem broju, da je pri izboru za Narodnu općinu u Požegi izabran odbornikom potpredsjednik mjes. cion. organizacije, Jakob Rot.

Tajništvo »Judeje« nalazi se sada u prostorijama »Saveza cionista Jugoslavije« Zagreb, Ilica 31, III. kat. Molimo, da se svi dopisi šalju na novu adresu. Uredovni satovi za stranke nedeljom 10—11 sati, utorkom 2—3 sata i petak 2—3 sata. »Judeja«.

Tiskovnom fondu darovali su: g. Mišo Bresslauer, Vinkovci K 20.—, g. Slavko Hirschl, Križevac K 8.60.

NA ZNANJE! Prostorije »Saveza cionista Jugoslavije«, uredništva i uprave »Židova« te uprave židovskog narodnog fonda nalaze se počam od 1. lipnja o. g. u Ilici kbr. 31., III. kat. Umoljavamo sve sumišljenike, da u buduću upravljaju sve dopise i pošiljke na prije označenu adresu. Savez cionista Jugoslavije.

FRIEDA WEISS-BIER
MIŠO BRESSLAUER
zaručeni
Vukovar 117 Vinkovci.

PAULA BRÖDER
MAVRO SCHLESINGER
vjenčani
Adrijaševci 118 Vinkovci.

BLANKA BIENENFELD
FELIX BERGER
zaručeni
Požega 119 Osijek.

ERNA KOHN
NIKO SAMOJLOVIĆ
vereni u mjesecu junu 1919.
Beograd 120 Nova Gradiška.

SIDA FELDBAUER
IGNAC PFEIFFER
zaručeni u mjesecu lipnju
Zagreb 121 Daruvar.

REGINA FELDBAUER
ALBERT SCHWARZENBERG
zaručeni u mjesecu lipnju
Zagreb. 122

ELLA GROF
ABRAHAM BERACH
kr. srpski potpukovnik
zaručeni
Jajce u junu 1919. Travnik 12

Oglašujte u „Židovu!“

Cijene oglašivanja u „Židovu“ jesu slijedeće:

12 uvrštenja na $\frac{1}{16}$ stranice K 4320.—
12 uvrštenja na $\frac{1}{8}$ stranice K 2160.—
12 uvrštenja na $\frac{1}{4}$ stranice K 1200.—
12 uvrštenja na $\frac{1}{2}$ stranice K 600.—
12 uvrštenja na $\frac{1}{16}$ stranice K 360.—

ING MILA ROJAN

TEHNIČKA POSLOVNICA
ZA KEMIJSKU INDUSTRIJU
GAJEVA ULICA 27 ZAGREB GAJEVA ULICA 27

Osnove, uređaje, pogon, strukovna mnijenja. Mnogogodišnje iskustvo u tu- i inozemstvo.

Poglavito: sumporna kiselina, umjetno gnojivo (superfosfat) destilacija katrana.

Nabava svih kemijskih proizvoda iz inozemstva.

Hatikva -- dopisnice

izdalo „Žid. akademsko narod. društvo JUDEJA“

JEVREJSKI TEKST I NOTE.

Raspačavanje preuzelo: Povjereništvo židovskog narod. fonda, gdje se spomenute dopisnice dobivaju uz cijenu od 2 K po komadu.

-- Adresa za narudžbu: --

Povjereništvo židovskog narodnog fonda

ZAGREB, Ilica 31. III. kat.

Umjetničko nakladni zavod

Vlastita konfekcija papira i tvornica listovnih omota

Veletrovinna papira, pisaceg pribora i razlednica

Zagreb, Merkur Ilica 31

Brzofavi: Papmerkur. Telefon 17-95

Tisak tiskare »Merkur« d. d. Ilica 33.